

Predstavitve zbornika *Vleka ploha in poroka z borom* v dvorani Zveze Slovencev na Madžarskem (foto: Zora Slivnik, 4. 9. 2025).

Pred Generalnim konzulatom v Monoštru (foto: Zora Slivnik, 5. 9. 2025).

STROKOVNA EKSKURZIJA SED IN PREDSTAVITEV ZBORNIKA Porabje, 4.–6. september 2025

Ob koncu poletnih počitnic je Slovensko etnološko društvo že tretje leto zapored pripravilo in organiziralo večdnevno ekskurzijo k Slovincem zunaj R Slovenije. Predlani smo bili v Vojvodini, lani pri Slovencih na avstrijskem Štajerskem, letos pa smo pripravili obisk Porabja. Septembra 2022 smo v Monoštru v soorganizaciji z ISN ZRC SAZU, SEM ter ZSM izvedli mednarodni simpozij z naslovom *Borovo gostüvanje: Med izviri in prihodnostjo šege*, ki so se ga udeležili slovenski, madžarski, avstrijski in italijanski raziskovalci. Po enem letu je v Knjižnici Glasnika slovenskega etnološkega društva izšel zbornik, katerega predstavitev je bila del naše letošnje ekskurzije.

Ekskurzijo smo pripravili v soorganizaciji z Zvezo Slovencev na Madžarskem, ki ima sedež v Hotelu Lipa v Monoštru. Predsednica, gospa Andrea Kovács, se je naši pobudi o strokovnem srečanju in ekskurziji prijazno odzvala, prav tako pa tudi Marijana Sukič, dolgoletna glavna urednica tednika *Porabje*.

V prvih septembrskih dneh smo se navsezgodaj odpravili proti Madžarski oz. Porabju. Med potjo, ki je minila presenetljivo hitro, nas je s prekmursko pokrajino, kulturo, dediščino in spomini seznanjal Prekmurec in kolega Štefan Skledar. Pripovedoval je o svojih otroških in mladostniških doživetjih v domačem kraju, študentskih letih, gospodarstvu Prekmurja nekoč in danes ter o spominih s terena med svojo zaposlitvijo v Pomurskem muzeju v Murski Soboti.

O načrtovanem obisku Monoštra in predstavitvi zbornika smo obvestili slovenske oz. porabske in madžarske medije, ki so nas ob prihodu že čakali. Pogovorili so se z avtoricami in avtorji zbornika in organizatorji strokovnega sre-

čanja in o tem poročali v vseh lokalnih medijih ter večjih medijskih hišah na Madžarskem in v Sloveniji.

Strokovno srečanje je bilo razdeljeno na dva dela. V prvem, uvodnem delu so se zvrstili pozdravni nagovori gospe Andree Kovács in slovenske konzulke na Generalnem konzulatu RS v Monoštru, gospe Dubravke Šekoranja, ter predsednice SED, dr. Tanje Roženbergar, ki se je v svojem nagovoru spomnila tudi nedavno preminulega ustanovitelja ZSM in dolgoletnega predsednika ter etnologa Jožeta Hirnöka. Predsednica ZSM, Andrea Kovács, je predstavila uspešne projekte in programe Zveze Slovencev na Madžarskem, dr. Tanja Roženbergar pa poudarila pomen dela SED ter predstavila 50-letno delovanje Slovenskega etnološkega društva in načrtovano slavlje ob visokem jubileju.

Prvi del srečanja sta končali dr. Tanja Roženbergar z referatom *Nesnovna kulturna dediščina in rokodelske prakse v Sloveniji* in Alenka Černelič Krošelj s predstavitvijo čezmejnih projektov med Slovenijo in Hrvaško.

Drugi del srečanja smo namenili predstavitvi zbornika *Vleka ploha in poroka z borom: Pustni šegi v Sloveniji, Avstriji in na Madžarskem* (Ravnik in Židov 2024), ki vsebuje

celovit pregled nekdanjega in današnjega pojavljanja najrazličnejših variant vleke ploha in poroke z borom na obširnem območju, ki obsega čezmejno Koroško, avstrijsko Štajersko in Salzburg, Prekmurje, Porabje, madžarske vasi in Szombathely v Železni županiji, vasi z madžarskim, nemškim in hrvaškim prebivalstvom na obeh straneh madžarsko-avstrijske meje ter Gorenjsko, Štajersko in Koroško. Prispevki pričajo o izredni pestrosti tradicije vleke ploha in poroke z borom, njeni

* Zora Slivnik P., univ. dipl. etnologinja in prof. slovenskega jezika s književnostjo, vodja Delovne skupine za strokovne sestanke in ekskurzije pri SED; zora.slivnik@gmail.com.

regionalni raznovrstnosti, prilagodljivosti socialnim in zgodovinskim okoliščinam ter njeni vlogi v življenjih posameznikov in skupnosti. (Ravnik 2024: 9–10)

Zbornik so predstavile urednice in avtorice prispevkov Mojca Ravnik, Jelka Pšajd, Marija Kozar Mukič, Nevenka Židov ter madžarski kolega Sandor Horvath. Ob zanimivih predstavitev besedil iz zbornika in razmišljanjih o nadaljnjem delu in raziskovanju, smo zaključili predstavitev zbornika oz. strokovno srečanje..

Pozno popoldne smo se odpravili na vodeni ogled Monoštra z gospo Marijano Sukič, odlično poznavalko slovenskega jezika, manjšine, zgodovine, etnologije in dediščine. V Muzeju Avgusta Pavla, ki je bil ustanovljen leta 1983 in v katerem je na ogled etnološka razstava o Slovencih v okolici Monoštra avtorice Marije Kozar Mukič, nam je gospa Sukič obširno in slikovito pripovedovala o delovanju muzeja, razstavljenih vsebinah in načrtovanih projektih, s katerimi naj bi zanimanje za tradicionalno kulturo obudili kot prispevek za ohranjanje narodne zavesti v Porabju. Ogledali smo si tudi tretjo največjo baročno cerkev na Madžarskem, zgrajeno med letoma 1748 in 1764, in se ustavili na Mestnem trgu sredi Monoštra, kjer smo z zanimanjem opazovali utrip starega mestnega jedra.

V večernih urah smo si v hotelski dvorani ogledali dokumentarni film o Porabju z naslovom *Med Muro in Rabo* režiserja Aleša Nadaia iz leta 2021.

Drugi dan, ki je bil namenjen ekskurziji, smo obiskali Generalni konzulat RS v Monoštru, kamor nas je na kratko srečanje s pogostitvijo povabila gospa konzulka Dubravka Šekoranja. Predstavila nam je poslanstvo konzulata in njegove aktivnosti za ohranjanje kulturne dediščine porabskih Slovencev ter v prostorih konzulata razstavljene umetniške slike z Mednarodne likovne kolonije v Monoštru. Pogovarjali smo se tudi o prvih slovenskih raziskavah Porabja in se seznanili z letošnjo publikacijo *Porabje z otroškimi očmi: Pravljični pogled 2025*, ki je nastala v sodelovanju porabskih šol z Inštitutom za narodnostna vprašanja iz Ljubljane.

Obiskali smo tudi bližnjo vas Andovce, ki leži v dolini in na gričevju 10 km iz Monoštra in južno od Števanovcev. Naselje je bilo v virih prvič omenjeno leta 1538, leta 1625 pa so območje za 60 let zasedli Turki. Danes so Andovci skoraj izpraznjeno naselje; leta 2000 pa so še živečim 56 prebivalcem postavili spominsko ploščo, na kateri so vidni značilni slovenski priimki.

V Andovcih stoji tudi obnovljena tipična porabska domačija, kulturna in turistična znamenitost, ki nekdanji kmečki način življenja prikazuje s staro kuhinjo, značilno kmečko pečjo in borno spalnico. V kotu izbe stoji »čalarnica«, saj v hiši deluje tudi t. i. soba pobega, kjer se lahko obiskovalci seznanijo s čarovništvom v Porabju. Ob obnovljeni stari hiši stoji lična nova stavba – hiša rokodelstva, namenjena družabnim in drugim dogodkom. Na urejenem dvorišču stoji t. i. Mali Triglav, tono težka skala, ki so jo v Andovce

pripeljali iz okolice Triglava. V podstavek so vgrajeni kamni iz vseh krajev, kjer na Madžarskem živijo Slovenci. Ob 1. novembru se ob kamnu zberejo pohodniki Vražje poti.

Iz Andovcev nas je Marijana Sukič popeljala v Števanovce, kjer živi še nekaj Slovencev. Na vaškem pokopališču smo si ogledali spominski zid, v katerega so vgrajeni zapuščeni nagrobniki s slovenskimi napisi s tamkajšnjega pokopališča (12 kamnov oz. plošč in 12 življenjskih zgodb), ki ga je financirala madžarska vlada. Sprehodili smo se še do muzeja Stražarji ob meji: Muzejska zbirka o Železni zavesi, ki so ga odprli leta 2007 v obnovljeni stražarnici na meji med Slovenijo in Madžarsko. Vojaki so stražarnico zapustili ob vstopu Madžarske v šengen leta 2006. Del zbirke je namenjen obdobju po letu 1948, ko je bila meja najbolj zastražena. Razstavljene so naprave za nadzor meje, pripomočki za prepoznavanje letal, orožje idr. Zbirko sestavljajo tudi predmeti iz življenja stražarjev v stražnici, uniforme stražarjev in pripomočki, ki so jih uporabljali begunci za pobege čez mejo. Tu smo se od naše zgovorne vodičke poslovili in se preko mejnega prehoda Verica odpeljali proti Beltincem, kjer smo v restavracijo v Grajskem stolpu, ki je del beltinškega gradu, prišli ravno ob pravem času in po predvidenem urniku. Prva omemba gradu je iz leta 1532, verjetno pa je nasebina stala tam že v 13. stoletju. Grad je bil prenovljen leta 1690, od tedaj čaka na obnovo. Del stolpa je preurejen v restavracijo, kjer nas je čakalo prekmursko kosilo.

V Beltincih smo peljali mimo rojstne hiše našega profesorja dr. Vilka Novaka. Leta 2008 je bila na hišo vgrajena spominska plošča. Žal ni bilo dovolj časa, da bi se ustavili in mu namenili nekaj minut.

Hiteli smo še v Veliko Polano, kjer deluje Rokodelski center Pomelaj. Pomelajevo je značilna prekmurska domačija, zadruga invalidov in drugih ranljivih skupin iz Prekmurja. Poslanstvo zadruge je razvoj podeželja, ohranjanje lokalne dediščine ter razvoj turistične prepoznavnosti. V prijetnem okolju nam je direktorica Sara Köleš Ribeiro predstavila delovanje zadruge in nam v pokušino ponudila nekaj domačih proizvodov, članice zadruge pa so nam pripravile kratko delavnico izdelovanja figuric iz koruznega listja. V sklopu domačije deluje tudi trgovina, ki je dobro založena z ročno izdelanimi predmeti iz vrbovega šibja, figuricami iz koruznih listov in različnimi drugimi prekmurskimi kulinaricnimi dobrotami, ki jih člani sami ekološko pridelajo.

Ekskurzijo smo končali polni vtisov, novih spoznanj in spominov na prijetno druženje s porabskimi rojaki, kolegi in prijatelji.

Literatura

KOZAR MUKIČ, Marija: Slovenski muzej na Madžarskem; https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0354-0316_3_kozar_slovenski.pdf.

RAVNIK, Mojca in Nena Židov (ur.): *Vleka ploha in poroka z borom: Pustni šegi v Sloveniji, Avstriji in na Madžarskem* (Knjižnica KGSED; 57). Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2024.